

גרמא בניזקין בימינו

ההתפתחות הטכנולוגית יצרה אפשרות של טריחת נזק עקיף בהיקף עצום. אחד איסא, הטכנולוגיה מאפשרת להניק בעקיפין, ומאידך איסא, המצרכות הטכנולוגיות המתקדמות חשופות לנזקים עקיפים פי כמה מן המצרכות הישנות. עקב זאת, פוסקי ההלכה ובתי הדין ניצבים לפני אתגר משמעותי: כיצד להתמודד הלכתית עם השינויים הטכנולוגיים?

הרב אהרון ליכטנשטיין, קונטרס דינא דגרמי

במציאות הטכנולוגית המתפתחת, גוברת בהתמדה היכולת להסב נזקים, פיסיים או אפילו וירטואליים... יוכל גנב למדון ומבריק לתכנן ולבצע שוד מושלם, בעזרת מערכת כלי פריצה של גרמא מבלי להסתבך, לדוגלים בשיטה זו, בנזק ישיר... הנתמיד בפטור תרחיש כזה על יסוד גרמא בניזקין? האם מגמת ניתוק האדם ממעשיו, על בסיס פער הזמן בין הפעולה והתגובה, ומתוך הנחת עצמאותן של מערכות מפותחות, שכמה פוסקים אימצו כדי להקל בשעת הצורך לגבי שבת, ישימה לגבי פטור נזק?... הבקשה שטוחה, הסמכות קיימת והעיניים נשואות. במידה ויעלה ביד גדולי הפוסקים לתקן בנידון, הם יצליחו לגדור פירצה חברתית של ממש, ואף ישכילו בד בבד להרים קרנה של תורה.

הרב אברהם שפירא, תחומין ג'

מקובל היום לחייב גם במקרים של גרמא בניזקין. מבחינת ההלכה יתכן שיש מקום לחייב במקרים האלו... כפרשנות רחבה למושג "גרמי"... אך אולי יש מקום להכיר בחקיקה בנושאים אלו (=דהיינו, ליישם בפועל גישה הדומה לזו של המחוקק החילוני), שכן אי אפשר לומר שחיוב בגרמא הוא נגד הדין. "גרמא" למשל חייב דיני שמים; וחיוב בדיני שמים, יש לו משמעות מעשית גם כן... ואם כן, בחברה של היום יש מקום להכיר בסדר של תקנות שמחייב תשלום בגמרא, מכיון שהחיוב המוסרי בדיני שמים ברור ואין הכפיה בניגוד לרוח התורה, וכן נפסק כי לעתים כופין גם על לפנים משורת הדין

[רקע: גרמי – זה נזק עקיף אך עם וודאות שיקרה. (למשל: אדם ששורף שטר שמעיד על חוב שיש לחברו כלפיו) במקרים אלו נפסק להלכה שהמזיק בגרמי חייב גם בדיני אדם. בין הראשונים יש עיסוק רב בהבחנות הדקות שבין "גרמא" ל"גרמי"]

1. איזו בעיה שקיימת בזמנינו, מעלה הרב ליכטנשטיין, ביחס לפטור מדיני אדם של מקרי הגרמא?

2. מה הפיתרון שהוא מקווה שיתרחש? צטט מדבריו את הרווחים שברווחים אם נצליח בכך.

3. הרב שפירא מעיד שהיום יש נטייה בין הפוסקים לחייב גם במקרים של "גרמא". הסבר את שני הנימוקים שהוא מציין, על מה מתבססת גישת הפסיקה הזו?

4. [אתגר: כך כתב הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א: "בדברים שחייבין עליהם בדיני שמים ופטור מדיני אדם, כמו גרמא בניזקין... נראה שהפשרה היא בעצם תשלום על מחילת התובע, כדי שלא יענש הנתבע בידי שמים" כיצד הוא מסביר את ההיגיון מאחורי החיוב של בתי הדין במקרים של "גרמא"?
